

ט' טבת, תשע"ד, 12.12.2013

גיליון מס' 387

פרשת ויחי

"ואני בבואי מפרן מתה עלי רחל"

מאת שמואל ברלוביץ, קיבוץ שלוחות*

*עשרות שנים מדי שבת, העביר אבי מורי יוסף ברלוביץ זצ"ל שיעורי פרשת שבוע בשלוחות. אבי למד מגיליונותיה של נחמה ליבוביץ ועל פיהם גם לימד. יהיו דברי אלו לעילוי נשמתו ומצבה לנחמה ליבוביץ ז"ל.

הפרשה פותחת בקריאת יעקב ליוסף, והשבעתו לקברו בקבורת אבותיו בארץ כנען:

"ויקברו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ירך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים. ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך. ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה" (בראשית מז, כט-לא).

בחלוף זמן מה יוסף נקרא למיטת חוליו של יעקב, "ויאמר ליוסף הנה אביך חלה", והוא בא עם שני בניו לקבל את ברכתו. כאן מתחילה פרשת ברכת יעקב לבני יוסף ובהמשכה – ברכות יעקב לבניו. בפתחת דבריו נותן יעקב ליוסף מעמד של בכור ומצרף את שני בניו הגדולים לשבטי ישראל.

"ויאמר יעקב אל יוסף אל-ל שדי נראה אלי בלזו בארץ כנען ויבדך אותי. ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחרך אחזת עולם. ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם. ואני בבאי מפרן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת היא בית לחם" (מח, ג-ז).

נשאלות שתי שאלות: מה קשורה ההתגלות בלזו למעמד זה, ומה קשור מותה של רחל למעמד זה?

ההתגלות בלזו קדמה ללידת בנימין לכן יש קשר בין שתי ההתרחשויות ההן. ניתן לשים לב לשוני בין הפסוקים בפרשת וישלח לדברי יעקב אל יוסף בפרשתנו: "ויאמר לו א-להים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלצוך יצאו. ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחרך אתן הארץ" (לה, יא-יב).

לדעת המפרשים ה'מלכים' שהובטחו ליעקב הושמטו כאן כי משבט יהודה יהיו ומה לו לספר עליהם ליוסף ולבניו. את הבטחת הארץ לאברהם וליצחק ולו השמיט יעקב כי לא על העבר ידבר אלא על העתיד, ולכן אומר "לזרעך אחרך", אך מפני מה מוסיף יעקב את המלים "אחזת עולם"? נחמה ליבוביץ אומרת שזה מחזיר אותנו לסוף

פרשת ויגש שם נאמר: "וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזן בה ויפרו וירבו מאד", (מ"ז, כ"ז), כלומר יעקב חושש מהיאחזות מוחלטת של בניו במצרים ולכן מדגיש שהאחיזה הממשית צריכה להיות בארץ כנען.

לגבי שאלת אזכור מותה של רחל רוב המפרשים חשים שהסיבה לכך היא משום שעדיין מרחפת בחלל בקשת יעקב מיוסף לקברו בארץ כנען. יעקב מתנצל על כך שהוא לא נהג ברחל כפי שהוא מבקש שינהגו בו. כדוגמה ניתן להביא את דברי רש"י: "ואע"פ שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען ולא כך עשיתי לאמך שהרי מתה סמוך לבית לחם". גם דברי ר' עובדיה ספורנו אשר מעט "מייפים" את הדברים חוזרים על אותה הנקודה: "וכל כך גברה עלי טרדתי ואבלותי שלא עצרתי כח להוליכה לבית קברות בית לחם, ואין ספק כי מאז היה לבי חלל בקרבי", וכו'. רש"י לעומתם איננו מסתפק בכך ומוצא במדרש סיבה היסטורית נבואית לקבורתה של רחל בדרך: "אבל דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזראדן והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנאמר (ירמיהו ל"א) קול ברמה נשמע וגו' והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתך נאם ה' וגו' ושבנו בנים לגבולם".

ומסכמת נחמה:

יעקב בהזכרת שתי התרחשויות אלו דואג לעתידו של עם ישראל. הוא מבקש לקברו בארץ כנען על מנת לנתק את בניו מגלות מצרים, על מנת שיהפכו לעם, יקבלו את התורה, ויירשו את ארצם, והוא קובר את רחל בדרך על מנת להאיר את חשכת הגלות העתידית ובסופה להשיב את עם ישראל לארצו.

ולו יהי כך במהרה בימינו, אמן!

שמואל ברלוביץ, בנם של מייסדי שלוחות יוסף ברלוביץ ז"ל ומרים תבדל לחיים ארוכים. נשוי למרים אב לשישה וסב לנכדה. מהנדס אלקטרוניקה במפעל, מנהל חשבונות ומרכז ועדת דת.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il